

VIOLENCIA E TV

Gonzalo Martínez Sande

Unidade de Interconsulta Psiquiátrica e Enlace
Complejo Hospitalario Universitario da Coruña

1. Hai uns meses publicouse en El País un artigo («Sadismo»), de Rosa Montero, na tradicional liña de rasgado de vestiduras, acerca dunha serie violenta (*Dexter*) e o que podía producir nos nosos tenros infantes. Foi contestado por Hernán Casciari («La abuelita de Rosa Montero»), no seu blog, cunha elegantísima e fina ironía. Como na contestación se incluía o artigo orixinal de Montero, recoméndolles que o lean (<http://blogs.elpais.com/espoiler/2007/12/la-abuelita-de.html>), pode ser unha boa alternativa a este artigo.

Nas sucesivas contestacións, etc. ... montouse un bo debate que lles recomendo tamén e que me permite deixar de lado certos aspectos do tema.

2. Temos unhas series de tv. máis violentas? Probabelmente, si. Tamén un cinema máis violento. E que me din dos eventos deportivos? O feito de como a asistencia en familia ao estadio para ver o fútbol se tornou máis complicado segundo en que lugares e momentos. Mais quizais convén recordar que tamén temos unha sociedade máis violenta (en moitos outros dos seus ámbitos) e desarticulada.

3. Se nas sociedades que de modo convencional na ciencia antropolóxica viñeron sendo denominadas primitivas, coma as africanas, considerábase que para criar un neno era necesaria toda unha aldeia, agora chegamos (tras un concienzoso proceso de «adelgazamento» da familia e de «desarticulación» das comunidades de pertenza), ao outro extremo no cal nalgúns casos parece que é suficiente co neno só (pero co PC, a TV e os diversos «gadgets» tecnolóxicos...).

4. Dito na desoladora linguaxe do poeta americano Thomas Lynch:

«Habitan (os nosos fillos) un mundo tan tecnificado que todo funciona mellor, inclusive a xente, mais ninguén parece saber por que. Foron educados por representantes dos pais, por prescricións e pola televisión por cable, y acadaron a soidade que os seus maiores ansiaban. Chegan aos vinte menos interesados en encontrarse a si mesmos que en encontrar a saída. Sen fe, sen esperanza, sen guía no amor, fan fillos para ter compañía e mátanse a si mesmos cunha violencia inefábel e en cantidades pasmosas; sofren de deficiencia de sentido adquirida coa cultura pop, a psicoloxía pop, a relixión do benestar que lles di que non se preocupen, que sexan felices, que coiden de si mesmos e da súa autoestima. Esperan herdar, ademais do baleiro espiritual que lles deixan os pais, a conta da tarxeta coa que se fixeron todos os pagos.»

5. Se para Lynch, unha imaxe de melancolía nos Centros Comerciais eran os tristísimos pais separados intentando desfrutar desas «horas de calidade» cos fillos entre o cinema, o McDonald's e os recreativos, a min sempre me veñen as imaxes dos vellos, tratando de encontrar os seus ocos nos que descansar e sentarse e deses pobres nenos aos que levan alí a merendar e aprenden a dar os seus primeiros pasos, nesa luz e esa música igualmente líquidas, mentres evitan as avalanchas de adolescentes saltando de escaparate en escaparate, coma polillas á luz.

6. Mais, ao fin e ao cabo, eses monstros que substituíron ás prazas e até aos xardíns públicos, son «espazos seguros»:

«Prohibido o paso aos nenos. O cartaz non existe, mais non é necesario. Sobreenténdese: hai tempo que foron expulsos das rúas das grandes urbes. A cidade non acaba de levarse ben cos nenos. Máis aínda: son un estorbo. Eles aprenderon a lección e desertan das avenidas cheas de tránsito. Aínda que teñen as súas illas, os seus pequenos tramos de asfalto ao abrigo de coches. Os pais asumen o veto e saben que os seus fillos só poden saír con adultos.

Poucos son os que van sós ao parque ou polo barrio antes dos 12 anos, ou como moito aos 10.»

I. de la Fuente, «Una generación de niños entre cuatro paredes», EL PAIS, 14/10/2008

7. Na súa monumental triloxía de «Vidas de infancia» («Os meus ollos», «Os ollos da ponte», «As pontes no ceo») Ramiro Fonte recrea, ao longo de máis de mil duascenas setenta páxinas, a infancia, a vagaxe polas rúas, os xogos e as exploracións e guerras dos nenos dunha vila galega (Pontedeume), nas rúas, as prazas e as hortas das vilas e aledas, durante os, por outra parte ben tristes, anos sesenta do pasado século. Onte.
8. Netes días apareceu unha entrevista con Francesco Tonucci no PÚBLICO, na que fala acerca do seu proxecto da Cidade dos Nenos. Interesantísimo autor, interesantísimo proxecto.

«(...) Hoxe os nenos teñen dificultades para vivir a infancia porque, por un lado, aceden a coñecementos adultos dunha forma moi precoce; e por outro lado, quedan inmaturos porque non desenvolven capacidades autónomas de moverse, apañarse sós; polo que chegan á adolescencia cunha cabeza enorme e con brazos e pernas pequeniñas. Isto significa que a infancia mudou; eu creo que hoxe a infancia está presa, non desaparecida. Se a deixamos, volta. Esta é a experiencia que sempre encontramos no proxecto da Cidade dos Nenos. Nós propomos que os nenos vaian á escola sen ser acompañados por adultos. O éxito é impresionante, porque isto produce benestar social e seguranza na cidade. Os pais costuman ter medo de que os nenos saian á rúa porque hai inseguranza. Ao contrario, se van a fóra producen seguranza. Por outro lado, os nenos que se moven sós recuperan tamén unha maneira de vivir a infancia. Dous aspectos chamáronme sempre a atención. Os nenos que van sós á escola son máis puntuais que os demais, fanse cargo. O outro aspecto divertido é que esta pequena autonomía se transforma nun espazo social que os nenos disfrutaban. Os nenos de Roma organízanse para chegar un cuarto de hora antes á escola, para xogar xuntos enfronte. Cando se lles pregunta por que lles gusta tanto ir á escola sós, moitos responden: <Porque así podemos falar entre nós>. Polo cal, eu creo que non é certo que a infancia está perdida, senón que está presa e temos que liberala. A infancia volta se as condicións o permiten.»
9. Nos últimos meses tivemos noticia da creación de grupos de «escola de nais» orientados a mellorar «habilidades» de nais novas.

Destacábase nas noticias as dificultades de asunción de rol para as que foron criadas en familias reducidas á nuclear e que carecían polo tanto de referencias de crianza no seu entorno inmediato. Aínda lembro tamén a sorpresa de escolares canadinos a cuxas aulas levaron a anciáns a contar contos (o que facían tradicionalmente nas familias amplas).

10. Mais, e os medios de comunicación, que papel teñen? Aínda que costuman presentarse como «narradores neutros» hai numerosas informacións que sinalan noutra dirección. Sen chegar a plantexar o papel dos medios na incitación á matanza balcánica ou o xenocidio dos Grandes Lagos, podemos pensar no comportamento dos medios en relación aos familiares das vítimas do último accidente aéreo de Madrid (e a súa contribución e axuda ao proceso de duelo desas persoas).
11. O que aportan as investigacións sobre imaxes de violencia e comportamento violento, alude a que para que se produza tendencia a condutas agresivas en nenos, como consecuencia de ver dito tipo de imaxes, ademais ha de haber un certo contexto de desorganización, valoración da violencia e denigración dos valores morais, no seu contexto inmediato.
12. Entón, por que esa manía coas series de TV? É unha maneira, grata ao que parece ao ser humano, de encontrar unha resposta simple a un problema complexo, obviando ademais as responsabilidades que poden aniñar nun contexto máis inmediato, da nosa propia comunidade, e deslocándoa cara eses cínicos demiurgos de hoxe: os «programadores».
13. Sobre todo o que se perde ao simplificar o complexo, e como entón os datos da ciencia deixan o seu lugar ao prexuízo ideolóxico, é impagábel o artigo que Krugman dedicou a Friedman en EL PAIS de hai uns domingos, (http://www.elpais.com/articulo/semana/Quien/era/Milton/Friedman/elpepueconeg/20081019elpneglse_7/Tes) É longo pero delicioso, e ademais de cousas de economía e política tamén se pode aprender algo en relación a como a simplificación traizo a verdade. Se non o fixeron antes, visiten agora o blog de Casciari, e coñezan a avoíña de Rosa.